

6. Чельцов М.А. Советский уголовный процесс. Учебник. М.: Госюриздат, 1951
7. Быховский Е.И. Проверка показаний на месте / Е.И. Быховский, А.Р. Ратинов // Вопросы криминалистики.— М., 1962.— №5.— С.186-193.
8. Науково-практичний коментар Кримінально-процесуального кодексу України: за станом законодавства та постанов Пленуму Верховного Суду України на 15 серпня 1997 року / М.М. Михеєнко, В.П. Шибіко, А.Я. Дубинський.— К. : Юрінком Інтер, 1997.— 624с
9. Тертишник В.М. Кримінально-процесуальне право України : Підручник. 5-те вид., доп. I перероб. – К.: А.С.К., 2007.- 848 с.- (Юридична освіта)

Добреля Андрій Геннадійович

Студент

Дніпропетровського гуманітарного університету

Науковий керівник:Хрідочкін А.В.

Кандидат історичних наук

СУДОЧИНСТВО НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У XVII - XVIII СТ.

Питання, пов'язані із вдосконаленням вітчизняного судочинства і сьогодні не втрачають своєї актуальності, про що переконливо свідчить продовження активного пошуку оптимальної моделі розгляду судових справ в Україні. Тому зовсім не зайвим виглядає ретроспективний погляд на довгий шлях становлення інституту відправлення вітчизняного правосуддя. З цієї точки зору цікавим є досвід XVII - XVIII ст. – періоду, що безпосередньо передував входженню українських земель до складу Росії.

Судові органи в Україні XVII - XVIII ст. були колегіальними. Судді до них обиралися безпосередньо населенням або призначалися вищою владною структурою. Вважалося, що суддя повинен бути «людиною достойною, заслуженою, непідозрілим, добросовісним, грамотним, у правах вправним, з законного народження, чесного обходження, в словах і ділах постійного», не молодше 25 і не старше 75 років [1. С. 70]. Новообраний суддя складав присягу, якою обіцяв розглядати справи по суті без упередженості, не допускаючи тяганини, не ухилятися від служби та керуватися законом, а якщо «право мовчало» (не регулювало конкретні відносини) - «совістю, прикладом інших справ християнських та прецедентом». У спірних випадках перевага віддавалася нормам з більш м'якими санкціями. Суддя здійснював правосуддя на певній території за винятком тих випадків, коли особи звертались саме до цього суду з проханням розглянути їхню справу. Під час судового засідання у приміщенні повинен був знаходитись писар (він обирався на тих же засадах, що і суддя), який вів справи судової канцелярії і судовий реєстр, збирав докази та писав «присуди» суду. Суддя міг не прибути на службу лише в тих випадках, коли був хворий або потрапляв у надзвичайну ситуацію (розповсюдження епідемії, чуми, війна, стихійне лихо тощо). Але і в цьому разі перерва не повинна була тривати довше тижня і мати місце більше трьох разів. У XVII ст. судові засідання тривали протягом року і в будні дні, і навіть у свята, коли на базарах та ярмарках серед присутніх могли знаходитись свідки, експерти, які запрошувались для участі у «правильному» вирішенні справи. Але у XVIII ст. в святкові дні і у той час, коли суддя перебував у відпустці, судові засідання не проводились. Виняток складали лише справи екстраординарного характеру.

Судовий процес у тогочасній Україні був змагальним: його початок ініціював приватний обвинувач. На відміну від розшукового процесу, у змагальному - громадяни самостійно вирішували: порушувати справу чи ні. Звинувачений, як і обвинувач, користувались свободою у зібранні і представленні суду доказів. Причому, у якості обвинувача міг виступати кожен, хто у встановленому порядку вказав на можливого злочинця і на сам злочин, а також заявив про своє бажання переслідувати правопорушника [2. С.131]. Звинувачений запрошувався до суду, де підлягав початковому допиту, після чого обвинувачення формулювалось і підписувалось обвинувачем. Під час розгляду справи у суді ніхто не мав права виходити за рамки сформульованого обвинувачення. Суддя призначав лише дату і час слухання справи, а обов'язок підготовки справи до слухання покладался на сторони. Докази не обмежувались формальними вимогами, а оцінювались судом, після чого більшою кількістю голосів виносився вирок. Порядок вимагав, щоб скарга надходила до суду завірена підписом обвинувача або його представника. Якщо скарга підлягала цивільному судочинству, то встановлювались строки позовної давності: 10 років на нерухоме майно і 3 роки - на рухоме. Вступне слідство було коротким: встановлювалась особа звинуваченого і проводився перший допит. При необхідності обиралася міра застороги від неявки звинуваченого до суду. Тоді ж суд визначався з місцем і часом слухання справи. На відміну від порядку, заведеного у інших державах, український суд повинен був розібратись в матеріалах справи, а при необхідності призначити слідство, яке називалося «інквізицією». Воно, як правило, проводилось чиновниками суду або представниками влади у присутності інших осіб, тоді ж встановлювався факт скоєння злочину і особа, яка звинувачувалась у його вчиненні [3. С. 135]. Висновки «інквізиції» підлягали затвердженню судом.

У другій половині XVIII ст. характер розгляду справ змінився. Уточнення йшли головним чином по лінії форм проведення процесу: скаргу представляв возний, встановлювався порядок і терміни її представлення, коректувався термін розгляду справи у суді, вказувались причини можливого відкладення розгляду справи, пошук доказів, уточнювались взаємовідносини між позивачем та відповідачем. Входити до приміщення, де проходив розгляд і порушувати порядок у залі суду заборонялося під страхом накладення штрафних санкцій або арешту. Суду надавалося право вигнати із залу засідань порушника, а при необхідності скористатись допомогою есаульників. Присутні у залі суду громадяни мали право висловити своє ставлення до поведінки сторін, представлених ними доказів і навіть до призначеної судом міри покарання винному. Судове слідство проходило наступним чином: у призначений день і час до зали засідань суду з'являлись судді. Склад колегії суду міг бути і неповним. Важливою була присутність голови. Судив суддя, а інші члени колегії виконували роль радників. Викликані сторони пред'являли своїх свідків і необхідні докази. Перше слово надавалось позивачу (обвинувачу). Потім починався допит обвинуваченого. Суд міг за власною ініціативою або на прохання однієї із сторін зробити очну ставку або призначити експертизу, а також призначити одній із сторін «квестію», після якої дискусія продовжувалась до тих пір, доки справа не ставала «для всіх зрозумілою». Лише після цього суд звертався до закону, у відповідності з яким оголошував вирок, який називався декретом. Він затверджувався одноголосно, але були випадки, коли декрет приймався і більшістю голосів. У XVII ст. декрет видавався обвинувачу, а звинувачений міг отримати його копію. У XVIII ж ст. декрети про вищу міру покарання («страту по горло») підлягали обов'язковій апробації у вищестоящому суді [4. С. 144]. Тоді ж існувала можливість винесення вироку заочно. Обвинувач міг сам затримати засудженого і вимагати від нього виконання декрету. Не

виключалась можливість укладення мирових угод як до, так і після постановлення декрету, але таке примирення повинно було проходити за участю свідків.

Будь-яка із сторін, незадоволена декретом, могла звернутись у порядку апеляції до вищестоящого суду. Подача такої скарги призупиняла дію декрету. У відповідності з «Інструкцією судам» гетьмана Д.Апостола і «Правами, за якими судиться малоросійський народ», встановлювались наступні терміни подачі апеляції: до Сотенного суду - 15 днів, до Полкового - 6 тижнів, а до Генерального - 7 тижнів. Якщо ж скарга визнана вищестоящим судом безпідставною, людина, яка її подала, сплачувана іншій стороні певну винагороду. Крім того, вона повинна була сплатити судові витрати у подвійному розмірі. Суддя, вирок якого був скасований, виплачував апелянту суму, витрачену на процедуру в апеляційному суді, у потрібному розмірі.

Таким чином вітчизняна судова процедура у XVII - XVIII ст. перебувала на досить високому рівні. Багато з її рис навіть досягали рівня сучасних європейських країн, а у ряді питань (наприклад, щодо дострокового звільнення) стояли вище за них. Були в ній і недоліки. По-перше, багато з них - це недоліки процесуального права, притаманні судовому процесу всієї тогочасної Європи, а по-друге, вони відображали рівень української юриспруденції XVII - XVIII ст. Частина з них підлягала усуненню і безперечно була б усунена у майбутньому, але входження України до складу Росії не дозволило це зробити, оскільки на українську територію було розповсюджено законодавство Російської імперії, яке нерідко вступало у протиріччя з звичаєвим правом України і тими нормативними актами, які традиційно застосовувались вітчизняними судами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Тищик Б, Бедрій М. Копне судочинство в Україні та особливості його здійснення (XIV-XVIII ст.)// Право України. 2010. № 1. - С. 68-75.
2. Логінова Н. Історичний погляд на прояв диспозитивності у кримінальному процесі України// Право України. 2007. № 4. - С. 130-132.
3. Шаломєєв Є. Формування інституту звільнення від покарання у кримінальному праві України другої половини XVII- та XVIII ст.// Право України. 2002. № 11. - С. 135-137.
4. Кобилецький М. Суд і судочинство в містах України за магдебурзьким правом// Право України. 2008. № 12. - С. 139-145.

Кодріна Олена Олександрівна

Студентка гр. ЮД-043

Дніпропетровського державного університету

внутрішніх справ

Науковий керівник: Хрідочкін А.В.

Кандидат юридичних наук

ХАРАКТЕРИСТИКА ДЕЯКИХ НОВЕЛ НОВОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

19 листопада 2012 року вступив в силу новий Кримінальний процесуальний кодекс. Проте новим може бути названий лише умовно, оскільки вся його новизна полягає в деяких суто косметичних змінах, викликаних необхідністю хоч якось наблизитися до європейських стандартів судочинства, та ще в зміні нумерації статей. Час нарешті наблизити наш кримінально-процесуальний закон до звичайних в цивілізованих країнах норм.

Упорядники проекту КПК залишили недоторканим існування досудового слідства, яке має розкривати й одночасно розслідувати скоєні злочини, здійснювати всебічне, повне й об'єктивне дослідження обставин справи та бути